

„Õnne otsijad.”

Viie järguline näitemäng.

Kirjutanud
Jakob Liim.

Rakweres,
Nikolai Erna trükk ja kulu.

Hind 20 kop.

„Õnne otsijad.“

Viie järguline näitemäng.

Kirjutanud :

Jakob Tiim.

Дозволено Цензурою. — Юрьевъ, 5 іюня 1901 года.
Везенбергъ, типографія Николая Эрна.

Tegelased:

Biru Peeter, rändajate saadik.

Kõrme Kustas, }
Kalmu Jüri, } Talu peremehed.
Koidu Toomas, }
Laksti Tõnis, }

Toora, Koidu Tooma naene.

Truuta, }
Triinu, } Tooma tütrede.

Tuisu Tõnu, Tooma väimees.

Leena, Tõnu naene.

Wainupää Juhon, Truuta kosilane.

Sõra Andres, mölder.

Kusma Kadri, küla kaardieit.

Aru Ann, lesknaene.

Ats, }
Kaalu, } Aru Anne lapsed.

Jüri Sipsõh, mõisa hopmann.

Willem Org, hopmanni tädipoeg ja kirjutaja.

Kaba Rein, mõisa rehepapp.

Otsa Mart, rändaja.

Rändajad.

Mängijad.

Mängu aeg: Pärast Krimmi sõda.

Esimene järk.

(Maante ääres roigastest aia najal seisawad tsestealised talu mehed: Koidu Toomas, Kalmu Jüri, Rõrwe Kustas, Tuisu Tõnu ja mölber Sära Andres. Nemad ajawad juttu. Sära Andres seab kõrbe pislagidega piibu sisse tubakad, raiub tule raudadega tuld ja nuusutab suitsu haifu.)

Esimene etendus.

Rõrwe Kustaw: Küla mehed, kas teate ka uudist?

Koidu Toomas: Mis on, Kustas, kas sõda on tulemas?

Tuisu Tõnu: Wiist sinul oma wana-mooriga!

Rõrwe Kustas: Seda küll mitte, aga Wirumaa mehed hakkawad tühjale maale minema.

Kalmu Jüri: Tühjale maale — kus see on?

Sõdra Andres: (võtab piibu suust ära)
Kumalad mehed.

Tuisu Tõnu: Kusma Kadri rääkinud,
et meile tulla tulemal aastal ka siia hingemaad.

Sõdra Andres: Naiste lori (Paneb jälle
piibu suhu).

Roidu Toomas: Meie vanemate vanemad on hingemaad oodanud, kus ta on?

Kalmu Jüri: Meil ei tule midagi. Jumal on kõrgel, kellele ostame meie endi häda kaebada? Mis muud, kui ole rahul, mis mõisa poolt peale pannakse.

Kõrwe Kustas: See on tõsi, mehed! Viru wennad on hoopis teist laadi mehed. Nemad on juba saadikud tühjale maale, Samarasse ja Krimmi saatnud. Viru wennad jätavad warsti siinse raud ahju maha ja on forraga igatssetud hingemaa pärijad.

Kalmu Jüri: Kui see lugu siin ei parane, siis on kõige õigem, et Wirumeestega tükkis tühjale maale putkame.

Tuisu Tõnu: Jah, kui see lugu siin ei parane, siis on Kalmu Jüri nõuu kõige mõnusam.

Sõdra Andres: Kuidas see maa siis on tühjaks jäänud? Eks sääl ela inimesed?

Kõrwe Kustas: Mine aja seda taga, wist ikka katku läbi.

Kalnu Jüri: Rõige pealt peame selle eest hoidma, et wana mõisa hopmann sellest haisu emneaegu ninasse ei saa.

Roidu Toomas: See on tõsi, mehed, salaja peame oma ära minemise nõuu pidama.

Tuisu Tõnu: Ratsu oma wanamoori juu sulguda! Saab wana Toora haisu ninasse, siis on ta homme hommiku, keel öla peal, kobe mõisas kolamas.

Kalnu Jüri: Rüst leiame niisuguse mehe, keda Wiru wendadega ühes maa kat-
sujaks jaata. Muud midagi.

Rõrwe Rostas: Eks Wiru Peeter, kes siin juba mõnda on üles kirjutanud, ole selleks paras mees. Tema on kaua aega kroonut teeninud ja palju maid läbi käinud. Kuula nagu imet, mis ta tühjast maast räägib. Käinud Saamaras ja Kapkasis ja näinud ka seda mäge, kus wana hõelus, nagu paha sõnn, ahelatega koides peab olema.

(Rõik mehed astuwad Rostase ligemale).

Kalnu Jüri: Kas ta kurdit kobe ennast näinud?

Rõrwe Rostas: Teda ennast mitte, sest ta elutseda pilwetes, aga ahelaid näinud ta küllalt.

Koidu Toomas: Küll need ahelad on wist dige jämedad?

Kõrwe Kustas: Nii, et mees nende lülidest mõida läbi pugeda.

Sõra Andres: See on tühi lori! Piiblis ei ole sellest sõnakestgi ja mina olen ometi kolmele korrale ta läbi lugenud.

Kalmu Jüri: Kas siis kõik piiblis seisab? Sellepärast wana Andres selle wastu räägib, et ta ise tühjale maale ei taha minna. Temal põle muud kui istub westkis kolu ääre peal ja mõtab matti.

Kõrwe Kustas: Nähjes kolust, nägemata torust.

Sõra Andres: Ma pean kolu ääres istudes pulgaga hagonaid kiwi alla ajama. Kes teist ka puhast wilja westkile toob?

Tuisu Tõnu: Ega mõisa aida ja westki wahel tee rohista, seda mõõda tuleb puhast wilja küll.

Koidu Toomas: (näitab käega) Waadake, mehed, kes säält tuleb?

Sõra Andres: See on ju wana Lassi Tõnis.

Kõrwe Kustas: Lassi Tõnis!

Koidu Toomas: Tema, tema jah! Saab kuulda, mis tema meie nõuu kohta ütleb?

Kalmu Jüri: Säält kängemalt tuleb wana Raba Rein, mõisa rehe papp, meel.

Tuisu tõnu: Teie tahate wist üksi ära minna ja mõisa mehed siia jätta. Doodake!
(Laksti Tõnis ja Rein tulewad teiste juurde).

Teine etendus.

(Laksti Tõnis, Raba Rein ja endised.)

Kõrme Kustas: Kas tead, Laksti wana, rahwas hakkawad tühjale maale minema?

Koidu Toomas: Kapkasi.

Tuisu Tõnu: Sinna find oodatakse.

Kalmu Jüri: Samarasse.

Kõrme Kustas: Ütle nüüd, ütle Laksti taat, mis peame tegema? Nüüd ou pääsemise tund ligi tulnud?

Wennad, sõbrad, lähme ära,

Lähme ära siit!

Wenemaale wirutagem,

Sääl meil isamaa.

Saamarasse firutagem,

Sääl saab hingemaa.

Kalmu Jüri: Tühjale maale, tühjale maale peame minema hakkama! Wiru-wennad on raha kofku nõutanud ja muist saadi-

kuid juba tühjale maale saatnud, seda peame ka meie aegsasti tegema. Sgalt poolt hakkab rahvast kui murdu tühjale maale minema. Rahju, kui meie hiljaks jääme! Ruttu mehed, rutake!

Laksti Tõnis: Mina olen elu aeg mõisat teeninud, palju valu, waewa ja ülekohut kannatanud. Ma olen tihti südame waluga ohkanud, et meie raske põlw peaks paranema, aga sest ei ole midagi wälja tulnud. Hingemaa ootamisega olen wanaks ja halliks läinud ja see oligi mu troost. Ma olen walmis, kas wõi teisele poole ilma ääre teiega kaasa tulema, kui mu filmad weel enne surma peaksimad hingemaad nägema.

Kalmu Jüri: Teoorjuse kannataksime jakske pärast hää meelega ära, aga wana hopmaniga ei wõi keegi enam läbi saada.

Tuisu Tõnu: Aga koduwäiks kurja ämma juures pole teist keegi weel olnud; see on teine tubakas!

Laksti Tõnis: Tõsi, naabrid! See wana hopmann ei ole jaks, waid lapse põlwes niisamuti, nagu meiegi, põlkel wiidud põllu peale, — pandud parmaste waele. Aga mis ta nüüd meiega teeb?

Raba Rein: Ta wannub nii rängasti kurja, et meie fondid risti ja põigiti kofku on neetud; sellepärast tühjale maale, muud midagi!

Kalmu Jüri: Mis sinul, Rein, häda on? Ega rehe hiired ilmasgi nälga ei sure.

Raba Rein: Aga küsige ka korra, kui palju ma peksta olen saanud. Aga sügise enne rehtede algust peksetakse mind läbi, et ma ei warastaks. Kaeban ma hopmanile, et ma oma naist ja lapsi ei jõua toita, saan jällegi peksta, et ma warastada ei oska. Tühjale maale mehed, tühjale maale!

Sõra Andres: Kuulge mehed! Piisut on neid, keda hopmani jaks ise oma käega lööma läheb. Wahest mütsi talumehe peast maha torgates, annab ta mõnele krepiga kõrwa ääre ja küüru peale, see ei tee midagi, aga waata kujukas ja filter, need on timukad!

Laksi Tõnis: Tõsi küll, wana möldri papa, tihti on teine inimene teise waenlane, aga kõige suurem nülgi on oma sugu ise, kui ta natukene kõrgema ameti peale saab; seda olen ma elu ajal küllalt näinud.

Raba Rein: Seda teewad nad hopmani käsul peale. —

Tuisu Tõnu: Hopmann seisab jo ise juures ja käsib: Anna hästi! Leika tale, muidu saad ise!

Kaba Rein: Küll mina ikka tean, miks-pärast Sõra Andres hopmani eest seisab.

Kalmu Jüri: Noh, kes seda ei peaks teadma.

Sõra Andres: Olgu mis on, mehed, aga teie peaksite minu nõuu kuulda võtma ja tühjale maale minemise katki jätma.

Roidu Toomas: Miks-pärast, Andres?

Kõrwe Kustas: Eks ta tea, et meie äraminek hopmani raha kufu kofku kuiwatab.

Sõra Andres: Teie müüte poole hinnaga oma kraami ära ja saate selle rahaga ainult jenna, aga mis teie säääl pääle hakkate?

Kõrwe Kustas: Võle wiga! Wiru Peeter rääkis, et kroonu poolt antakse asujatele wili, lehmad, hobused ja kõik, mis aga tarwis, ilma hinnata pruukida ja liha poolist olla säääl küllalt. Mets-sead joosta nagu põdrad mööda mägesid, muud kui tappa ja süü!

Sõra Andres: Mina teiega tühjale maale õnne otsima ei tule. Kui täiel maal inimene elatud ei saa, (seab piipu) siis tühjal maal pole mõteldagi. Kodu laps kuulsam,

ahju taga auusam. Tõmban piibule tule
otsa ja lähen õige koju. (Seab piipu, raiub tuld ja
hakkab minema.)

(Kusma Kadri tuleb teiste juurde).

Kolmas etendus.

Kusma Kadri ja endised.

Kusma Kadri: (piidumate hammaste pä-
rast fusinal rääkides) Tere õhtu poolikud ka küla
mehed!

Laksti Tõnis: Ei tea, mis hääd wana
Kusma eit meile kõneleb?

Kusma Kadri: Sõda on tulemas,
waderikesed. (mehed astuvad Kadrile ligemale),

Kõrwe Kustas: Mis?

Kaba Rein: Sõda!

Kalmu Jüri: Kust poolt?

Koidu Toomas? Millal?

Tuisu Tõnu: Võib olla, Toomas, sul
juba täna õhtu oma wanamooriga.

Laksti Tõnis: Ütle Kusma eit, kust poolt
ta siis õige tuleb?

Kusma Kadri: Ei ta tule soost, ei saarest,

Ei ta tule merest, metsast,

Wõrsub wälja wõõrast wallast,

Paisub mehe poegadelta.

Koidu Toomas: Meie pärast võib ta sada kord tulla, kui meie juba läinud oleme.

Lassi Tõnis: (Salaja Toomale). Meie peame oma asja salaja pidama.

Kaba Rein: Meie pärast tulgu mis tahes.

Lassi Tõnis: (Salaja, Kadri peale näidates.) Mis sa räägid, Rein, kellele sõda enne sooja tuba on toonud?

Rusma Kadri: Tõsi küll!

Sõda ei too soola leiba,
Taud ei taari tõrde tõsta,
Nälg ei näita naeru nägu.

Kaba Rein: Kust sina seda tead, Rusma eit?

Rusma Kadri: Sabaga täht, sabaga täht on taewas. Eha ajal paistab ta sabanagu hagu.

Kaba Rein: Waadake, mehed, hopmanni kirjutaja Org tuleb siia poole, lähme nüüd iga mees oma teed, et ta meie nõuu ei märka. (Hakkavad minema).

Koidu Toomas: Tulge täna õhtu minu juurde kokku nõuupidama, ma tahan siin

enne seda weel kirjutaja saaksaga rääkida, saab
näha, kas meie asi juba mõisas teada on.
(Pähevad).

Kõrme Kustas: (hüüab). Mehed, et
teie täna õhtul kõik Koidul kokku tulete. Viru
Peeter on ka jääl. (ära).

Gesriie langeb.

Teine järek.

Roidu Tooma toas.

Esimene etendus.

Rusma Kadri ja Truuta.

Truuta: (Sukka kududes.) See on hää, Rusma tädi, et sina praegu meile tulid.

Kadri: (Kartlikult ümberwaadates.) Kuhu teised rahwas kõik on läinud?

Truuta: Isa läks wainule küla mees-tega juttu ajama, ema on wist laudile puhkama pugenud ja Triinu on karjamaal. Kas kaartid on kaafas, Kadri tädi?

Kadri: Kaafas, kaafas, kallis laps! Täna tahan järele katsuma, kas Wainupää walge pääga Juhan sulle kosja tuleb, ehk mitte.

Truuta: Tee seda, Kadri tädi, ja waata ka minu kätt, et ma teada saaksin, kui õnnelik ma üks kord oma Juhaniga olen.

Kadri: Hää meelega, tütrifene, häämeelega.

Truuta: Säh, Kadri tädi, siin on paar willaseid sukke sinu tütrepojale, paar poordidega põlle sinu tütrele, sinu enesele üks öötanu ja paar terpsilmalisi kindaid.

Kadri: (Maju põlle alla peites.) Aitüma, tütreke, aitüma.

Truuta: Kas sull mõnda kotikest kaasas on?

Kadri: On ikka, tütreke, on ikka.

Truuta: Ma tahan sulle tangu ja muud nipet-näpet kaasa anda, nüüd ei ole wanu kodus.

Kadri: Aitüma, tütrekene, aitüma! Ma oleksin iga päew siia tulnud, aga mull ei olnud sellel nädalal sugugi aega. Külas oli ühel laps kurja filma saanud, oli tarwis pühkmetega suitsetada. Mõni tahab käsi katsuda, mõnel midagi ära warastatud, laskeb kaartisid wälja panna, aga kõige rohkem tööd on sellega, et tütarlapsi noorte meeste meelest armsaks teha.

Truuta: (rõõmsalt) Kas ja seda ka oskad, Kadri tädi?

Kadri: Mis asi see on, mida mina ei mõista?

Truuta: (paludes) Tee mind Wainupää Juhani meelest armsaks! (Silitab Kadri palgid).

Pai Kadri tädi, ole nõnda kallis ja aita, et ma Suhani meelest armsaks saaksin! Ma kardan ikka, et ta mind kosima ei tule.

Kadri: Ta peab veel täna siia tulema ja sinu ümber libe olema, kui sul a wõi.

Truuta: Ma tahan sulle ka wõid anda, Kadri tädi.

Kadri: Aitüma, tütrekene, aitüma! Kitseke ongi tänawu aher.

Truuta: Oma kuulufse tulema, ma panen selle aja sees, kui sa temaga räägid, nipet-näpet kotti ja kotikese ukse taha maha.EMALE ütles, et sa selle kraami kõik külast oled saanud. (Käheb, Toora tuleb süsse.)

Teine etendus.

Toora, Kadri ja pärast Triinu.

Toora: Ometi mõne päewa pärast oled sa, Kusma eit, meid vaatama tulnud. Mis kompsud sull põlles on?

Kadri: Käisin küla pool, Koidu pere-naene, ja sain säält sugu kaasa.

Toora: Kuule, Kadri tädi, pane koraks kaartid wälja ja waata järele, kas minu

linalakka linnuke, Triuta, warsti mehele saab?

Kadri: Häämeelega, Koidu perenaene, häämeelega.

Toora: Tüdruk on juba kakskümmend aastat wana, aga keegi pole teda juksutamas käinud. Jäeb mu tütar kodu istma, see saab kangesti südant pistma.

Kadri: Katsume järele, Koidu perenaene! (Seab kaartid laua peale wälja ja waatab neid targa näuga) Üks walgepääga noormees mõtleb tihti teie Triuta pääle ja oleks juba ammugi temale kosja tulnud, aga üks sala kartus hoiab teda tagasi.

Toora: See on ju Wainupää walgepääga Juhan! Tema noh! Aga mis sala kartus jääb mõib olla?

Kadri: (segab kaartisid) Ei tea, nagu üks maja wõi talu koht sünnitab kahtlasi arwamisi.

Toora: Mõistan, mõistan Kadri tädi. Juhan kardab, et minu wanamees kohta mitte wäimehele ei anna.

Kadri: Teate ise paremine, Koidu ema.

Toora: Tühi kartus, meil ei ole pääle Triuta teisi lapsi, kui 16 aastane Triinu, ega temal meel kohta tarwis ei ole ja nõnda saab Triuta mees koha kõige koludega omale.

Vanemad väimehed on igaüks oma jäu juba kätte saanud.

Triinu: (Ukse pääle tulles, nutuse häälega)
Aga ema, sa ütlesid ikka: see pois, kes üks-
ford sind võttab, saab talu omale.

Toora: Kasi minema! Ei oska dieti
viitgi lugeda, tema räägib mehele minemisest
— kadakaid sulle! —

Triinu: Lase isa tuleb koju, küll. . .

Toora: Kasi minema! Või tema oma
ninaga wana inimeste jutu wahale topima
— mis? (Triinu läheb)

Kadri: (kaartisid segades) Kuda kaartid
näitavad, ei ole Triuta mehele just meelt
mööda. Mis sa arvad, Koidu perenaene,
kui ma Triutale selle tarbeks nõu annan
ja abi otsin.

Toora: Ei tea, kas see aitab?

Kadri: Miks mitte. On ennegi far-
nane abi aitanud, mikspärast siis müüd mitte?

Toora: Siis on küll seda tarwis
teha. — Jõuad sa mu tütre Wainupää Ju-
hani meelest armsaks teha, siis ei ole su
palk weike.

Kadri: Mõistan, Koidu ema, mõistan.

Toora: Kus nüüd tüdruk peaks olema?
Triuta, ae! (Triuta tuleb.)

Kolmas etendus.

Kadri, Toora, Truuta ja Triinu.

Truuta: Mis on ema, mis ja mind hüüdsid? (Salajalt Kadrile näppu näitades.) Mis kott full, Kadri tädi, ukse pakku ääres on?

Kadri: Käisin küla pool, anti mõid tangu ja üht-teist kaasa.

Toora: Kas tead, Truuta, mina lasin sulle kaartisid wälja panna ja Kadri tädi teadis ütelda, et üks walge pääga poisiks peab sinule kosja tulema. Kes ta muud on, kui Wainupää Juhan?

Kadri: (Truutale) Ma olen selle jänks juba küll tööd teinud. (Tugewasti Toorale.) Ma tahan asja nii kaugele ajada, et ta weel täna õhtul siia tuleb.

Truuta: Tee seda, Kadri tädi!

Toora: Kui Juhan siia tuleb, siis ole hästi libe ja mabe, nagu mesilane ta ümber.

Truuta: Mis aitab minu mahedus, kui Juhan oma pääd minu poole ei pööra?

Kadri: Põle wiga tütrekene! Külkap katsume asja nii kaugele ajada, et Juhan sind armastama hakkab.

Toora: Kuule, Truuta, Kadri tädi lubas sulle õpetust anda, mis läbi ja Juhani-
le veel enam meeldib.

Kadri: Seda ma teen, ega see esimene
kord ei ole mul noori inimesi seda viisi
kõrku panna. Saab pärast kirikus Jumala
sõna üle käinud, läheb elu, mis müriseb.
Laulatuse ajal katsi Juhani-
le jala päale as-
tuda, siis on sull tema üle võimud käes.

Truuta: Küll sina oled häa, Kadri tädi.

Kadri: Dota natukene! ma tahan sind
kohe aidata. (Võtab ihu põuest kompsi wälja ja
hakkab säält seest midagi otsima).

Toora: Ma saadan Triinu teisest tuast
välja, — mis laps kõigist asjast kuulab.
(hüüab) Triinu, ae!

Triinu: (Tuleb ukse päale) Mis te' mi-
nuist jälle tahate?

Toora: Mine waata, ehk on kanad od-
ras või sead kartulis.

Triinu: (Kadri käes kompsi nähes) Mis
komps see sull, Kusma eit, on?

Toora: Wanade teada, laste küsida.
On üks imeline laps, kõik kirjuta temale
nina päale. Ruttu mine vaatama!

Triinu: (lähed) Teie ei anna mulle nii palju aega, et ma homseks ema pastlid ära lapiksin.

Kadri: (Kompsu seest midagi wälja wõttes annab seda Triinule kätte): Säh, siin on konks ja hark, mida ma konna pää kontide seast wana kuu reede õhtul rist-tee pääl wõtsin. . . .

.
. Aga waata ette, et sa pruukides neid ei waheta; asjad on liiga ühte nägu.

Toora! Minu kadunud ema rääkis seda mulle ka, aga nüüd on meelest ära läinud, mis nendega tuleb teha?

Triinule: Mis ma selle konksuga teen?

Kadri: Tahad sa üht noort meest omale saada, siis tõmba teda seljast selle konksuga oma poole ja ta jookseb pimedast peast su järele.

Triinule: Ja hargiga?

Kadri: Noh, seda sa ei saalli, lüfka hargiga, siis oled korraga temast lahti.

Toora: Nüüd wõid minna Triinule appi toimetama.

(Triinule lähed, Toomas tuleb sisse.)

Reljas etendus.

Kadri, Toora ja Toomas:

Toomas: (röömsalt) Kas tead, Toora, meie küla mehed hakkavad tühjale maale minema! Eks meie lähe ka, Toora!

Toora: Mis pagansa sinna otsima lähed?

Toomas: Toora!

Toora: Ja, mis siis?

Toomas: Seda sama, mis teisedgi.

Toora: Teised lähewad wälja waejuse pärast, no mis sind peaks jooksu ajama? Kas sinul on siin soola, leiba, riisa, piruka ehk wõi puudus? Glu aeg oled auusasti mõisat teeninud, hopmaniga läbi saanud ja nüüd korraga nagu arust ära, tema hakkab tühjale maale minema.

Toomas: Hopmaniga hästi läbi saanud, aga ka korrast, wanamoor, palju ma elus peksa olen saanud?

Kadri: Igal pool on hää, aga kodus kõige parem, pojake. Eks meie ole ju peksu jooks sündinud.

Selg ei meile wilja anna,

Ega pihad kaeru kanna;

Lase kubjas nikib, nätib.

Toora: Kas tead, wanamees, tütar tarwis mehele panna, aga kes tuleb teda siis

weel kofima, kui ja koha käest ära annad? Raks wanemat tütar on koha läbi mehele saanud, kolmandama ja neljandamaga tuleb feesama lugu. Truuta paneme mehele, wäimees mõtab koha oma kätte ja meie wanad inimesed elame laste warju all.

Toomas! Sina fuserdad oma tütarde ja wäimeestega, aga ära ja tee, et nad pärast mind mõllasse tõmbawad. Laste armust elada — no seda ma ei tee!

Toora: Wait! suu pea!

Toomas: Toora!

Toora: Ja mis siis?

Toomas: Kas tead, Toora, külamehed tulewad täna õhtul meile, inimesi tühjale maale üles kirjutama ja ära minemise nõuu pidama.

Toora: Ahju hargiga tahan nad toast wälja wirutada.

Toomas: Toora!

Toora: No jah! Saab wana mõisa hopman teada, siis ei lepita teda enam kama munad ega pörša praed. Ei tea, mis siis weel mõtab teha, kui kuuleb, et just meie majas niisugune nõuu on peetud?

Radri: Lase külamehed tulla päälegi siia kofku, ehk saame Wainupää Juhanit ka täna näha.

Thomas: Aga ja ütlesid, wana Kusma eit, et sõda jüa maale tuleb, siis peame ometi minema hakkama.

Toora: Sõda! Kadri tädi, kas tõesti sõda tuleb? Eks ma ütelnud, et saabaga täht werewalamist tähendab.

Kadri: Pole karta ühtegi, lapsed, taewa märgid tähendavad kaua aja pääle ette. Seni oleme meie ja meie lapsed juba ammu kalmu künka all, kui sõda jüa tuleb.

Toora: Siis ei ole midagi karta, muud kui wana hopmani, ära minemisest ei ole juttugi enam.

Thomas: Ka hopmani ei pruugi meie karta. Kirjutaja jaks lubas ise ka täna meile tulla, külap kuuleme, mis tema saabaga tähest teab pajatada.

Toora: Missugune kirjutaja jaks?

Thomas: Eks ja tea, wanamoor, jee-sama, keda küla rahwas ilma targaks peawad ja kes seitsmes Moosese raamat kaenlas püha päiwiti metsas ümber hulgub ja wabest wana rahwa laulusid forjab ja ülesse kirjutab.

Toora: Noh, külap tema teile kõigile täna õhtul hargid filma alla ajab.

K a d r i : Imeline noormees, veel imelisem
mõib ta seitsmes Moosese raamat olla, oh
kui mina ka sealt oma ametile tarkust juure
mõiksin õppida! Tema räägib päris-põlwest,
priiusest, sajatab mõisa saksu ja räägib wa-
hest niisuguseid laulusid, millest tontgi aru
ei saa. Koidu perenaene, lase nad tulewad
pealegi siia, siis saad ka seda imelist noort
meest näha ja tema juttusid kuulda.

T o o r a : Juba külamehed tulewad,
lähme meie rehetoast nende juttusid kuulama.
(Vähwad, mehed tulewad sisse.)

Viies etendus.

Koidu Toomas, Viru Peeter, Saksi
Tõnis, Kalmu Jüri ja Kõrme Kustas.

Kõrme Kustas: Waadake, mehed, see
mees siin on Viru Peeter, kes nüüd termel
Wirumaal palju mehi on üles kirjutanud,
oskab lugeda ja wenekeelt ja on iga pidi
kõlblis mees saadikuks ja maa katsujaks.

Wiru Peeter: Armsad Tartumaa ja
Peipsi ääre mehed! Kõrme Kustase rääkimise
pääle tulin ma siia, et ka teile seda õnne
teada anda, mis kõige Wirumaale osaks saab.

Terwed wallad ja kihelkonnad hakkavad tühjale maale minema. Mina olen neid palju ülesse kirjutanud ja olen juba teel neile uut maad Samaras ja Kapfasis vastu võtma minemas. Kui kaua peab see wilets põli kestma! Kauga tahate teie siin veel oma kaelasi kurja kubja kapi ees painutada? Kas hingemaa ei ole parem, kui siin igawene orja põli!

Koidu Toomas: (iseeneses) Küll on tubli mees!

Kõrwe Kustas: Meie peame homme päew oma kohad mõisas ära andma ja oma kraami rahaks tegema.

Kalmu Jüri: See on tõsi! Hakkavad pärast poole kõik rahwas forraga ära minema, siis ei osta enam keegi meie hobuse kondikesi ja lehma mullikaid.

Koidu Toomas: Siis peame nad küla waele muidu lahti lastma.

Lassi Tõnis: Paneme raha kokku ja saadame Wiru Peetri tühjale maale maad katsuma. Kirjutage mind kõige perega ülesse! Sähke, siin on 10 rubla tee kuludeks.

Wiru Peeter: (raha tasku pannes) Kes kõige enne ennast kirjutavad, saavad kõige paremad kohad.

Kõrwe Kustas: Kirjutage mind ka!

Kalmu Jüri: Ja mind ka!

Koidu Toomas: Ega minagi süia ei jää.

(Aru Ann tuleb Atsi ja Kaaluga sisse).

Annus etendus.

Aru Ann lastega ja endiseld.

Aru Ann: Meie oleme kuulnud, et teie kõik tühjale maale lähete, mõtke meid ka ühes ja ärge jätke süia õnnetuse sisse. Ats ja Kaalu minge lõõge selle küla onule patši, süis kirjutab ta teid ka ülesse. (Ats lõõb Wiru Peetrile patši).

Wiru Peeter: Tubli pois, temast saab minule wäimees.

Kõrwe Kustas: Waeseid inimesi on meil seal tarwis. Ega meie sääal enam oma lapsi karjas käima pane.

Aru Ann: Kirjutage süis minu Ats ja Kaalu ka ülesse ja andke mulle ja pärast neile, kui nad wanemaks on saanud, hinge maad.

Wiru Peeter: Kõik saab, kõik saab, ärge kartke midagi.

Aru Ann: Raha mull see furd gunda ei ole, aga ma annan omia hõbe feed ja kaela rahad, mida mu kadunud mees peigmehe põlmes mull ostis. (Wõtab nad kaelaft ja annab Wiru Peetri kätte, see kaalub teda kae pääl ja pistab põue. Aru Anu läheb lastega minema.)

Wiru Peeter: Noh Roidu peremees, kas sina tahad üffi siia orja ahelatesse jääda.

Roidu Toomas: (Waatab kartlikult ümber, sügab kõrwa äärest). Ei tea ühtigi, mis teha, kas tulla — wõi ei tulla? Wanamoor ei ole sellega sugugi nõus, aga noh, kui teised kõik ära lähwad, ega minagi siia — (astub laua juurde. Toora jookseb sisse.)

Seitsmes etendus.

Endised, Toora, Tuisu Tõnu ja Org.

Toora: (Wõtab Tooma õlast kinni ja tõmbab ära). Sina wanamees ei tohi ennast mitte kirjutada. Raha petjad, lese naiste rinna ehtede riisujad, küll ma teile näitan! Ma tahan weel täna hopmani juurde minna, ja siis astuwad suured kirjutajad, kui kamitsas härjad Riia poole tee. (Org tuleb sisse, kõik tõusewad ehmatades püsti).

Wiru Peeter: Hopmani depoe (Peidab ruttu raamatu põue ja räägib iseeneses) Juba neil paganatel hais ninas.

Kõrwe Kustas: Kes teda täna siia ajas?

Drg: Mis on teil, armsad Gesti wennad, mis nõuu teie siin peate?

Toora: (Astub Drile wastu) Kõrwe Kustas on ühe Wirumaa kelmil siia kutsunud ja see kirjutab inimesi tühjale maale ja tahab ka minu wanameest ära wiia! (Ühwardab Toomast). Kui sa peaksid ennaft kirjutama!

Drg: Armsad Gesti wennad! Mina teadsin anmu juba, et Wirumaal wälja rändamise käre lahti oli ja sain täna õhtul Koidu peremehe juttust aru, et see kihutus otsaga juba siia on jõudnud.

Kalmu Jüri: Kuulge mehed, Koidu Toomas on ära andja.

Kõrwe Kustas: Tema juus saladus, nagu sõelas wesi.

Drg: Araandmisest, ei wõi siin juttugi olla, sest mõisas ei teata teie nõuust põrmugi weel, aga ma tulin sellepärast siia, et teie fergemeelist ettemötet ära laita.

Toora: Wanamees, ma ütlen sulle weel ferd, et sa ennaft kirjutada ei tohi ehk muidu lähen kohe mõisa. (Tõmbab Toomast õlat pidi. Tuisu Tõnu astub fisse).

Tuisu Tõnu: Toora, pea wanamehel rauad juus!

Toora: Wälja, wälja wana tuisulane! Kes sind siia kutsus? Wõi tema seab mind näägutama. (Väheb Tõnule wasta). Wälja! Kas sa ei tea, et sul luba ei ole üle minu ukse astuda?

Tuisu Tõnu: (Wälja minnes) Tohoo, ära ikka ninasse karga!

Toora: Wälja, muud midagi. (Väheb ise ka wälja).

Drg: Kulla mehed, teie olete raske orjapõlwe ära kannatanud, uuem aeg ja seadused on ukse ees.

Laksti Tõnis: Meie oleme juba küllalt ootanud, aga ikka lauldakse sedasama laulu: Tuleb ja tuleb, aga ialgi ei jõua ta otsaga siia.

Wiru Peeter: Ots seda kuuluta seitsmes Moosese raamat, millest teie rääkisite.

Kalmu Jüri: See on tõsi, mis Laksti Tõnis räägib.

Kõrwe Rustas: Misjugune siis see uus digus on, mida kirjutaja saaks räägib?

Drg: Teoorjus jääb maha, maad mõdetakse krunti, kohus mõdetakse mõisa hopmani käest ära ja antakse talupoegade kätte.

Lakssi Tõnis: Oh, pojakesed! taemas ei saa ka nii sugust põlme nägema.

Wiru Peeter: Tühjal maal ootab meid niisugune põli.

Kõrwe Kustas: No ütelge kirjutaja faks, millest siis mõisa faksad elama hakkavad?

Org: Siis hakkavad peremehed mõisale renti maksma.

Kalmu Jüri: Siis on wast lugu lahti! Nüüd ei jõua niipalju raha saada, et foola ehk rauda mõiks osta, kust siis rendi raha võtta.

Lakssi Tõnis: See on tõsi mehed!

Wiru Peeter: Urge uskuge mehed! Wirumaaal püüti ka mõisa poolest wälja rändamist takistada, aga kuskil ei tulnud keelaja wiisakalt platsi, nagu siin. Siin on waenlane sõbra näol teid mõrgutamas ja effitamäs.

Lakssi Tõnis: Lähme ära!

Kalmu Jüri: Lähme ära siit!

Wiru Peeter: Samarasse.

Kõrwe Kustas: Tühjale maale.

Kalmu Jüri: Lähme kohe täna mõisa ja wiskame endi kohad wa' hopmannile filmade wahеле. Kas meie peame siia sõja talata jääma.

Drg: Kust teie, mehed, jälle selle jutu olete mõtnud?

Kalmu Jüri: Kusma Kadri ometi rääkis, et sabaga täht taewas sõda kuulutada.

Drg: Urge uskuge niisugusid tühje jutusid. Sabaga täht on nii samuti süita taewa ehe, nagu kõik teised taewa tähed, mis meid öösel oma paistusega rõõmustavad.

Laksi Tõnis: Meid ei rõõmusta siin enam üksigi asi. Meie peame siit ära minema.

Drg: Mõtelge meel enne järele armsad Gesti wennad, mis teie teete! See maa pind on teid ja teie isad juba toitnud, siin on teie wanemad, sugulased ja lapsed kalmudele hingama läinud, aga teie lähete endile Kautasuse mägedest haudasid otsima. Siin on teile kirik, kus Jumala sõna kuulatakse ja mille tornist pühalik kella hääle teid wiimsele hingamisele kutsub, aga sääle mõib ainult metsalise kisa teile leina lauluks saada. Siin tõttab naaber naabri juurde, oma häda kaebama, siin laulate kurwail tundidel üks teisele oma rahwa laulusid, aga kes mõistab sääle teie hinge walu, kui wähest Kautasuses oma kurwa saatuse pärast kuume pisaraid walate ja kutsumata igatsus teid kodu maale

ajab, kuhu teie waesuse pärast tagasi tulla ei jaks. Wööril maal on wöörad wiisid, wöörad on ka taewa tähed teie pää kohal.

Wiru Peeter: Ärge uskuge mehed! Õnne wärawaid tahetakse teile ilusate sõnadega lukku panna. Ajage see eksitaja jenna tagasi, kust ta on tulnud. Minult kartus, et rahwas mõisa teenistuse maha jätab, sunnib seda noortmeest nõnda rääkima. Wirumaal tehti seda sama, aga keegi ei jätnud ennast kirjutamata. Tuhandate inimeste nimed ja raha on minu taskus ja ma lähen külast külast rahwast Samarasse ehk Krimmi kirjutades. Ärge põlgage oma õnne, Tartumaa mehed, mina seisán selle eest, et teile kõige parem maatükk tühjal maal wälja mõedetaks.

Kõrwe Kustas: Noh siis ei ole muud, kui lähme kohe mõisa ja wiskame need ära neetud kohad käest ära.

Laksi Tõnis: Mina olen kohe walmis.

Kalmu Jüri: Lähme, lähme, mehed!

Kõrwe Kustas: Saab näha, mis suguse näo hopmann homme mõisas teeb. Lähme! (Lähwad minema. Waimupää Juhán astub sisse).

Raheljas etendus.

Toomas, Juhan ja Org; pärast
Toora.

Juhan: Noh, Koidu rahwas, mis pulme
teie siin peate? Näe imet, kirjutaja jaks ka
siin! (Teretab).

Toomas: Rahwas hakkab tühjale maale
minema. Kas tahad ka ühes minna, Juhan?

Juhan: Seda ma küll ei tee Koidu isa.
Tühjale maale minek tarvitab palju jõudu,
— päälegi tahan ma enne siit maalt naise
kõsida, saagu mis saab.

Org: Väljarändamine on tõesti üks hai-
gus, mida enam keegi ei paranda. Üksigi
mõistlik sõna nende eest enam ei mõju ja
mind sõimavad nad, et ma neile armastuse
pärast tühjale maale minemist laidan. Mina
loen aja raamatuid, kus ka meie rahwa
wilets põli on ülesse kirjutatud ja püüan
neile selgeks teha, mis säääl seisab, aga nad
ei saa aru ja räägivad, et see olla seitsmes
Moosese raamat. Ega sina, Toomas, nen-
dega ühes rändama ei lähe?

Toora: (Üksteist sisse tulles). Ei lähe! Meie
oleme wanad inimesed, wõtame tütrele wai-
mehe kodu, anname koha pidamise laste kätte
ja elame ise tasa pisikelt nende ulu all. Tere

tere, Wainupää Juhan, istu, istu siia pingi pääle! (Juhan istub).

Drg: See on õige Koidu perenaene. Ma pean koju minema, et ennemini hopmaniga rääkida saaksin, kui mehed sinna tulewad, muidu võib nende käsi sääl halvasti käia. (Läheb. Truuta tuleb jisse).

Ühesjas etendus.

Juhan, Toora, Toomas, Truuta ja Sõra Andres.

Juhan: Istub selg uffe poole. Truuta tuleb jisse, teeb temast mööda minema ja tõmbab teda tasafeste Kusma Kadri nõia kotsjuga). Tere õhtust Truuta! Kusma eit tuli meile ja saatis sinule palju terwistid.

Truuta: (keerab ennast tagasi) Tänan väga, Wainupää Juhan, aitäh!

Toomas: (kõrwa tagant sügades) Oleks ma ikka külameestega ühes mõisa läinud.

Toora: Kuule Toomas, jäta ometi üks kord see unistamine ja hakka mehisemalt juttu ajama. Juhan tuleb arvasti siia, sina unistad oma lugu ja ei oska teisega sõnagi rääkida.

Truuta: Kusma eit teadis rääkida, et sina Juhan olla juba minema reede õhtul kotsjas käinud.

Toora: Ega see nõnda ime ole, oleksigi üsna paras aeg teist poolt nõutama hakata.

Juhan: Tühi jutt, et ma minewal reede õhtul kosjas käisin, aga täna on see tee mul jalge all.

Toora: Wist tulid minu wanameest isameheks kutsuma, — kes sinul kuulu naiseks oli Juhan?

Juhan: Mina küla naise ei tarwita, ise tahan omale pruudi wälja otsida (Koputab ast-na wastu. Sõra Andres tuleb sisse).

Sõra Andres: Tere õhtust Roidu pererahwas.

Toomas: Tere jah! Seda ma armasin, möldri papa, ja tulid wist ennaft ka tühjale maale firjutama, aga nüüd on juba hilja.

Sõra Andres: Jäta tühi jutt ja laje teised minna, siis on meil siin lahkem elu. Kui nende käsi jääb paremine käima hakkab, kui siin, külap siis pärast järele saame. Minul oli hoopis teine asi, miks ma siia tulin.

Truuta: Mis siis on, möldri taat; ja wahid nii terawasti minu otsa. Ega sul minu juurde asja ole?

Sõra Andres: Ahah haa! Minul wanal inimesel tütalastega asja? Minul len-

das üks tui ära, kas ehk teie pool teda näha pole.

Thomas: Ei tea.

Truuta: Triinu ajas kanu odraest välja, külap tema teab (Hüüab) Triinu ae! (Triinu tuleb ukse pääle). Ega sina möldripappa tuid meie odras ei näinud?

Triinu! Ei näinud. (Jseenefes) Mida nad rumalad tahavad teha, need on ju Truuta kosilased.

Sõra Andres: Ega ta ilmaft välja lenda, aga minul oli weel midagi rääkida, Roidu taat ja eit.

Toora: Räägi, räägi, möldri wana!

Sõra Andres: Wainupää Juhani tahab üht noort tuid osta, aga et ta seda ise ei osta, siis kutsus mind omale abiks. Kas teil niisugust tuid müüa ei ole?

Triinu: (Toorale) Noh, kas ja weel aru ei saa, eks Truuta ole see tui.

Toora: (Kõnestsalt Truutale) Möldri papa ongi Juhani isameheks. Mine pane kohe pann tulele (Ütleb ta Triinule) ja lõika õige paksult liha pääle ja mune ka! (Triinu läheb).

Truuta: Mõistan ema, mõistan. Möldri papa istu pingi pääle jalgu puhkama (Andres istub ja hakkab oma piipu kohenutama).

Toora: Ei tea ühtegi ehk wanamees müüb mõne tui ära.

Toomas: Külub ma müün weel kõik ära, kui tühjale.

Toora: Ega sinul muud juttu ei olegi — jõurab pääle oma tühja maaga.

Andres: Ma ütlen otsekohe wälja, et meie teie Triutale kosja tulime, Koidu wanaad. (Triuta jookseb ära). Ega teil midagi selle wastu ei ole?

Juhan: Mina tahan häämeelega teile pojaks olla, kui teie mind omaks wäimeks wõtate. (Toora läheb wälja) Ma tahan teid nagu oma wanemaid sõnakuulelikult teenida ja enese juures pidada, kuni teie elate.

Toomas: (Sceeneses) Laste armuist elada, — see minu hinge sisse ei mahu.

Toora: (Tuleb Triutaga Andrese juure). Noh mõldri wana, siin on see otsitud tui.

Juhan: (Wõtab pudeli põuest wälja ja annab Triutale). Enne tõimad küla eided kuulu pudeli, aga nüüd wõtsin mina uue wiisi ja tõin. Wõtad sa pudeli wastu; siis tean, et sa ka mind ennast ära ei põlga (Triuta wõtab pudeli wastu ja paneb põlle alla).

Toora: Kas peaks meie wallas jeda tüdrukut olema, kes sinu jukse mehe ära põlgab.

Andres: (Võtab pudeli põuest välja) Võtame siis ka uue kauba liifu, noore paari termiseks. Säh, Koidu wana, joo!

Toomas: Võta ise päält, ega mina tea, mis surma rohtu ja mulle pakud.

Andres: (Joo) Säh, anna eidele ka.

Toomas: Säh, wanamoor, võta nüüd! Waata, omal ajal löid ja trummi, et taewa taat meile palju tütreid kinkis, aga nüüd mõid juba kolmat korda pääd selga ajada — üks kord tuleb veel!

Toora: (Joo) Waata wäimespoeg, kõik, mis ja siin majas näed, on sinu (Annab pudeli Toomale).

Triinu: (Uksest sisse tulles) Aga ema, sa ütlesid ikka, et see pois, kes mind —

Toora: Kasi murka! Ennä imet, wõi tema jälle oma nina wanainimeste jutu wahale toppimas!

Toomas: (Waatab rõõmsalt pudelit) Hobused, wanakrid, reed ja rattad (Nüütab wiina) ja koht kõige koludega —

Triinu: Aga isa, mis siis minule —

Toomas: Wait, suu pea!

Triinu: (Steeneses) No jah, ega Triuta ilma aega Kusma eidele võtanusid, ega mõid

ja tangusid ei andnud (Väheh. Tuisu Tõnu tuleb
fiisse, jääb tige da näoga seiäma).

Toora: Waata Juhan, lehmaa, lambaa,
seaa ja siia, kõik on siia ja paari nädala
pärast oled sa Koidu talu peremees.

Tuisu Tõnu: Wainupää Juhan ära
usu ta lubamisi! Niisuguse lubamisega on
juba mind ja teist meest enne petetud, ja pe-
tetakse siia ka. Mõttele, neil on ju üks tütar
weel!

Truuta: Oh sa Jumalufene!

Toora: Oh sa põrgu täide! Wälja,
wälja, wõi tema ikka siia meie maja ümber
waritsemas!

Truuta: (Wähele minnes) Oma, kulla ema
ära ole nii tige, Juhan näeb! Oh sa Jumal,
nüüd aiaa Tõnu kõik meie asiaa nurja (Hä-
tab nutma).

Tõnu: Juhan, pööra ümber! See kur-
jawaimu Kusma Kadri on ka siia selle tee
pääle wedanud, kus mina oma elu õnne kao-
tasin. On Koidu Tooma tütar sul juba
kaelas, siis pekketakse siia majast wälja —
mine!

Truuta: (Nuttes) Helde aeg, mis nüüd
iaab? Kes teda just praegusel filmapiigul siia

ajas? (Pudel kukub Truuta põllest põrandale puruks)
Heldekene, ega see head tähenda.

Toora: (Tootseb Tõnu kallale) Wälja, wälja
ja hundi roog! Wanamees tule appi, fihu-
tame ta uksest wälja! (Toomas läheb ja hakkab
Tõnut wälja ajama)

Tõnu: (Wälja minnes) Juhan, mõtle minu
sõnade pääle:

Ruri põli koeradel,
Weel kurjem koduwäidel.

Toora: (Tõmbab kõvasti ukse Tõnu järele kinni)
Ennä, tema tuleb meie rahu rikkuma!

Toomas: Kus see pudel jäi, ma tahaks
selle pahanduse pääle fugu wõtta?

Juhan: (Andresele) Mõldri isa, hakkame
õige parem minema.

Toora: Juhan, pai poeg, ära mine
weel ära! Kas sina tema häbemata teotamist
uskuma hakkad? Sa nägid misjugune inimene
tema on, kes siis temaga wõis ühes elada
ehk talu ja warandust niisuguse hooleks uskuda.

Truuta: Kas ja siis tõesti ära lähed?
(Hakkab nutma) Sina tahad mind maha jätta!

Juhan: Mina lähen jah. Kus juba
niisugused tülid enne peres pesitawad, nende
seffa ei taha mina mitte segama hakata.

Andres: See on õige nõu, poeg, nüüd on veel tagasi vaatamiseks õige aeg. Lähme Juhani! Jumalaga Koidu pererahvas! (Lähvad).

Toora: Ma tahan Tuisu Tõnule järelle minna ja temale mõne mõmmu kuflasse anda! (Läheb).

Truuta: (Vaatab nuttes peosse) Ah ja taewakene, mina olen Juhaniit kogemata äratõukamise hargiga puudutanud! Ehk saan teda veel ukse ees konksuga tõmmata? (Läheb, Toomas jäeb mõttes fess tuba seisma).

Gesriie langeb.

Kolmas järk.

Hopmanni elutoas.

Õsimene etendus.

Sipsoh ja Drg.

Sipsoh: (Keerab lõua habet peo sees). Tuhata tuline! Nüüd on see äraneeatud krundi mõõt, teo orjuse kaotamine ja muud seadused ukse ees, kes kurat nüüd veel mõisa tööle tuleb?

Drg: Mis sest wiga on, onu, ega see mõis sinu oma ei ole;

Sipsoh: Ära räägi! Seda tean ma isegi.

Drg: Mis kahju siis sinul sellest on?

Sipsoh: Sina ei saa millestgi aru. Rõige hullem on see, et kohtu mõistmise õigus minu käest ära röövitakse ja talupoegade kätte antakse.

Drg: Eks nad ole mõisakeppi küllalt juba kannatanud.

Sipsoh: Rumal! Kes neid siis veel peksab? Kas niisugused märkavad ka üksteist peksta?

Drg: Kas seda siis just tarwis on, onu?

Sipsoh: Too sina minule need mesikärrjed ja värsked kalad, mida talu taadid kohtu asjas mulle kostiks toomad, siis ma ei räägi sõnagi; — pagana pihta, siis mina — mina pean talupoegade juurest õigust otsima minema!

Drg: Siis on ju väga õige, kui siinsed Gestlased ütlevad, et õigus sellele sai mõistetud, kes wanfri oli määrinud.

Sipsoh: Mis Gestlased? Kas sina tahad neid uuesti ristima hakata? Talu poeg, muud midagi!

Drg: Nõnda nimetakse seda rahwast kirjade sees ja armatakse, et nendest ettepidi haritud inimesed saavad.

Sipsoh: Tõmba kere täis, siis on ta haritud! Witsa kimp on niisuguste hariduse hari.

Drg: See on ometi liig, onu.

Sipsoh: Liig — liig! Kui ja neile kirif-
isanda jutu järele paradisi soomida tahad, siis
mine nendega ühes tühjale maale. Waat kus
meil talupoegade Mooses?

Drg: Saadikud on neile halwad sõnumid
kodu toomud, nüüd ei lähe nendest keegi enam
tühjale maale.

Sipsoh: Hahaa, haa! See on neile pa-
ras! Kohad on nad käest ära annud ja suure-
mat lusti mul ei ole, kui neid kohtadest
välja wirutada.

Drg: Sa teed oma liha ja mere wastu
pattu, meie wanemad on ka Gestrilased ja talupojad.

Sipsoh: Wanemad — mis! Olgu isa
nimi Udu, ehk ema nimi Ellu, kui aga poeg
mees on! Tema räägib nagu mõni ette lu-
gija! Minul suur mõis käes, millal ma veel
pattu teen? Minul pole aega pattu teha?

Drg: Kuule, onu, ja ei ja niisuguste
juttude ja tegude järele wiimaks hauas õieti
rahu.

Sipsoh: Kui ma kord kõrwad pää alla
panen, siis võite mu teha mõi kas muuseumis
pirituse fisse panna, kui soowite.

Drg: See on ometi väga paha, et sina teomeeste kuuldes, wälja pääl, tõiste püha asjade üle nalja teed.

Sipsoh: Niisugustele võib kõik rääkida. Kes kaela tõstab, kaigast saab.

Drg: Aga onu, mis sa teed krundi mõõdu ajal nendega, kes tühjale maale minemise pärast kohad käest ära andsiwad. Nendele sünniks ka pisukesed maa lapikesed anda.

Sipsoh: Haha, haa! Kaigast neile! Ma ajan nad kõik mõisa wana rehte ja tuli otsa.

Drg: (üles tõustes). Nõnda ei tohi sa, onu, mitte rääkida, ehk ma . . .

Sipsoh: Käi põrgu põhja, oma talupoegadega ja pea neile säääl oma nutunaise laulusid, aga, mitte minule! Sinust tahtsin ma täiswerd hopmani teha, aga nüüd näen, et talupoeg iga kandi päält wälja wahib. Mine! wist tuleb keegi mind jälle tülitama
(Drg läheb, peremehed astuwad jisse).

Teine etendus.

Sipsoh, Laaksi Tõnis, Kalmu Jüri
ja Rõrwe Kustas.

Sipsoh: Mis teie tühja ma kodanikud weel süia otsima tulete?

Lakfi Tõnis: Tere, tere, pai hopmani
saks! (Teeb hopmani kintsudele pai). Pai hopmani
saks.

Sipsoh: (Sirutab jala ettepoole). Alamalt,
alamalt?

Lakfi Tõnis: (Hopmanni sääri ja laba jalga
paitades). Kulla pai hopmanni saks, meie oleme
hirmsasti pettetud.

Sipsoh: (Galga sirutades). See on hää!
Saksa auustades, saksa auustades. Mis teie
siis minu käest palute?

Kalmu Jüri: Hopmanni saks lastis
meile iga mehele, kui kohad käest ära andsime,
kolmkümmend hoopu anda. —

Sipsoh: (Wahib). See oli teile pagana-
tele paras.

Kalmu Jüri: Nüüd võtame kuusküm-
mend hoopu selga, kui aga kohad tagasi saame.

Sipsoh: Haha, haa! Peksa võite veel
küll saada, aga kohad on teistele ära antud.

Kõrwe Kustas: (Hopmanni jalgu paitades)
Halastage hopmanni saks meie pääle!

Sipsoh: Teie tahate siin kõlkaid süüa,
kuna tühjalmaal nisku väljad halendawad, ja
wiinamarja kobarad pakatawad, elage kui
Kananis.

Kalmu Jüri: (Paitades) Pai hopmanni saks, meie oleme aganase leiwaga ja mõisa tööga rahul, kui aga omad kohad tagasi saame.

Sipsoh: Samaras on parem elu kui taewas, miks teie seda põlgate. — Sääl joof-
seb piima ja mett.

Laksi Tõnis: Kui sääl tuhat korda pa-
rem oleks, siisgi tahame ennemine siia jääda,
kui hopmanni saks meie kohad tagasi annab.

Sipsoh: Nüüd on teile aru pähe tul-
nud! Sinu koha pääle saab mõderas mees
sisse pandud. Teie kõikide kahad on juba ära
antud. Teie mässajad! Mis teil Samaras
wiga on? Olage liha paatide ja küüslaugude
juures nagu Jsrael Egiptuses.

Laksi Tõnis: Halastage hopmani saks.

Rõrwe Kustas: Olge armuline!

Kalmu Jüri: Halastage meie waeste peale!

Sipsoh: Ah soo! Nüüd olete teie wae-
sed, aga Wiru mõrkaelale andsite nii palju
raha, et ta Wenemaale mõisa on rentinud.
Kasige minu walla rajadest. Küla karjatseid ja ker-
jajaid võib teist saada, aga mitte enam peremehi.

Kalmu Jüri: Oh meie õnnetumad!

Laksi Tõnis: Wiru Peeter petis meid.

Rõrwe Kustas: Kohtasid meil enam
ei ole ja wallast pekketakse meid ka wälja, selle-

pärast peame uued saadikud walima, kes meil tühjal maal kohad otsivad ja meid sinna wiivad.

Laksti Tõnis: Mis muud, kui —

Sipsoh: Wälja et ma teid enam ei näe!
(Lähwad; Tuisu Tõnu ja Raba Rein tulewad sisse).

Kolmas etendus.

Sipsoh, Tuisu Tõnu ja Raba Rein.

Sipsoh: Soo, soo! No, teid ma veel siia ootasin! Mis sa siis palud tuisulane?

Tõnu: Olge nõnda kallid hopmanni saks ja mõtke mind jälle uuesti wäljawahiks! Meie enam tühjale maale ei lähe.

Sipsoh: Ja sina wana tahma Rein?

Rein: Ka mina palun ennast uuesti rehewapiks, kui hopmanni saks nõnda armuline oleks.

Sipsoh: Ma tahan teile armu näidata, oodake, oodake aga! (Läheb teise tuppa).

Neljäs etendus.

Tõnu ja Rein.

Tõnu: Tõmbab hopmanni laua sahtli lahti. Raha kott! Küll on paks, nagu wana hopmann ise.

Rein: Pista pöue Tõnu! Hopmann räägib ise iga päew, et pattu ei pea olema, keda meie siis kardame?

Tõnu: (Raha pöue pannes) Eks meie ole iga mees seda kotti kasmatanud. Mina isegi

maksin 50 rubla, et ta mind mõisa wäljawahiks wõttis ja nõnda kroonuteenistusest päästis.

Rein: Mina sain ka 25 rubla eest mõisa meheks ja liisu alt lahti.

Tõnu: Rein, waata jääb on hõbedast nina tubaka toos, pane kand taha! Wana hopmann räägib, et ta kewadel enam kurja, kui wilja wagudesse külwab. Nüüd võib ta mõelda, et uutse kuradid ta raha ja tubaka toosi ära wiisivad (Jääwad wagu si ukse kõrwa seisma. Hopmann tuleb kepiga).

Viies etendus.

Sipsoh, Tõnu ja Rein.

Sipsoh: (Keppi näidates). Siin on teie arm, teie jooksinud, küll ma tahan teid wäljawahi ja rehepapi ameti päale salwida! (Eöös Reinu) Wõta pipart! Wälja! Minul on nüüd lahti saanud peremehi küll, kes rehepapiks ja wäljawahiks kõlbawad.

Rein: (Wäljainnes) Kui ei võta, ei tahagi.

Sipsoh: (Tõnule) Mis sina veel wahid? Wälja! (Eöös).

Tõnu: Minu selg on õppinud hoopisid kandma. Lähen ja ei tule uialgi siia majasse. (Org tuleb sisse).

Kunnes etendus.

Drg ja Sipsoh.

Sipsoh: Nüüd olen ma neist lahti saanud. Mis lugu see peaks olema? Rõdige piisema asja juures tõivad nad minule mee käregefid ja wärskeid kalu; küll kanu ja mune, aga nüüd tulewad nagu firikulised. Mis see ometi peaks tähendama?

Drg: Onu, siin on sul kiri Riiaast baroni käest.

Sipsoh: Mis temal minuga tegemist on (Koputab wastu rindu) Mina olen see würrst, kes siin oma riiki walitseb. (Näitab krepiga) Rõik need kuustuhat hinge peawad minu walitsuse kipi ees kumardama. Mul on raha ja wara küll, mida mulle on kokku kantud. (Paneb prillid ette ja loeb, kargab maaast ülesse) Oh tuhat ja tuline!

Drg: Mis on, onu?

Sipsoh: See on üks hirmus lõök, mina olen lahti! Minu pääle on Riias baroni juures kaebamas käidud ja nüüd saan mina siit ära minema; kus ma kaua aega paradiisi põlwe olen pidanud. Oh, mina lahti! Kas see on tõsi? (Katsub kahe käega pääd). Oh on une nagu? Tõsi, lahti, mis lahti! (Istub tooli pääle).

Drg: Sa oleks pidanud aja woolu tähele panema.

Sipsoh: Oh, tarmis õige selle ehmatuse pääle tubakat nuusutada. (Tõmbab sahtli lahti.)

Deh, minu raha kott ja tubaka toos! Warastatud, warastatud! Kus müts? (Hakkab lõõtsutades jooksnia ja komistab sääl juures tooli otsa).

Deh, Willu võta müts ja lähme Reinu ja Tõnu — Jumala kartmata — lähme — taga ajama!

Drg: Waata onu, waata see on su uue õpetuse wili.

Sipsoh: Lähme, — minu tuhanded! (Lähewad).

Gesriie langeb.

Meljas järk.

Wolga kaldal on weike puu oksadest omm ja rändajate telgid. Onni ees lina sees ridwa otsas kiigutab Tuisu Leenu last, kuna Tõnu onnis magab; eemal seisawad rändajate perekonnad laagris.

Õimene etendus.

Mru Ann, Atsi ja Kaaluga; Tuisu Tõnu Leenuga, Otsa Mart, Kalmu Jüri, Rõrwe Kustas, Kaba Rein ja rändajad.

Ats: Kuule ema! Anna mulle leiba! Päike kõrwetab mu jalad puruks. Puhu minu jalgade peale ehk lausu neid, et nad enam ei walutaks.

Kaalu: Pai ema, anna minule uus särk
selga! See on öla päält katti kärisenud. Ai
— ai, päike põletab! —

Aru Ann: (Nuttas) Oh minu kallid lap-
sed, mul ei ole enam midagi teile anda! Ara
nuta Atsikene, küll ma teen sulle puu koortest
wiisud jalga. Anna jalg siia ma lausun!
(Puhub jalga) Wareksele walu,

Musta linnule muud tõbe.

Jooksja jalga,

Lendma tiiba.

Tõbi tulgu

Tõine mingu,

Kolmas kufile karaku,

Minu Atsi jalg saab terweks!

Kalmu Jüri: Oh meie wiletsad inime-
sed, et wana Wiru Peetri juttu kuulda wõtšime.

Aru Ann: Kas ei oleks wõinud meie
ka kalmu künka all magada, nagu wana õnnis
Lassi Tõnis kodu ma mullas Matskiwi furnu-
ajal hingab. Nüüd on temal hinge maa käes,
mida meie üle ilma otsima tulime.

Kaba Rein: Kui walus tõde on jee,
mis kirjutaja saks meile wälja rändamisest kõ-
neles, aga kas meie uskusime?

Ats: Ema! Jalad walutawad.

Kaalu: Ema too särki! Rõht on tühi, ma laulan laulu linnukese muret.

Ann: (Meestele) Kallid mehed, mis teie veel aega wiidate? Hakkame juba kord kodu maa poole tagasi minema.

Rõrwe Kusta: Minu süda on kõige enam Tuisu Tõnu pääle täis. Viru Peetri pettus tuli awalikuks, aga Tõnu kihutas meid uuesti rändamisele.

Kalmu Jüri: Poome Tõnu siia puu oksa külge üles ja hakkame ise kodu maale minema.

Rõrwe Kustas: Tooge ohelik! Mina tahan see mees olla, kes ta puu oksa tõmbab.

Kalmu Jüri: Siin ei ole kohut ega järel küsimist.

Leenu: (Onni suu ette minnes) Tõnu, Tõnu tõuse üles; Mehed peavad nõu find üles puua, et sina neid siia oled meelitanud. Tõuse üles ja jookse metsa.

Tõnu: (Silmi derudes) Leenu, ära ole rumal! Kes neid siis kodumaale tagasi wiib, kui nad minu üles poowad.

Otsa Mart: (Rändajate laagrist üles tõustes). Lähme tõmbame ta üles.

Kalmu Jüri: Riisugune eksitaja.

Rõrwe Kustas: (Ohelik käes) Oksa, muud midagi.

R a b a R e i n: No kas teie hulluks olete läinud, mehed, et juba inimest tappa tahate?

Mõtelge, kes wiib meid kodu maale tagasi, kui Tõnu meid ei juhata? Kes tunneb meie seast neid teesid, kust lauda ta meid siia tõi?

A r u A n n: Andke temale andeks! Meie ei oska temata siit kuhugi minna.

A t s: Mi! ai! ema! Jalad walutawad.

K a a l u: Oma too särki; öla walutab!

L e e n u: (Anne juure tulles) Säh osta neile midagi (Anab mõned kümned kopikad).

A n n: Ole tuhandeks terweks. Jumal õnnistagu sind ja Tõnist ka! Ega temagi teadnud, et meie käsi siin pahasti pidi käima.

L e e n u: Tema tahtis teie kõikidele hääd soowida.

O t s a M a r t: See on tõsi küll, aga mis pagan ta seal onnis magab, et meid ju koju wiima ei hakka.

K a l m u K u s t a s: Meil oli täis maja elamine, aga nüüd on see kõik üle waadatud, aga temal raha küll.

K õ r w e K u s t a s (Hüüab) Wana tõusu faru, tule üks kord pesast wälja ja hakka kodumaale minema!

O t s a M a r t: Muidu paneme su oksa kõlkuma.

Tuisu Tõnu: (Dnisti välja ronides) Mis teie mehed siin kättsete? Doodake veel paar päewa, ma arwan, et kodu maalt meile veel lisa tuleb, siis on minek parem, sest neil on raha järel. (Ronib omni tagasi).

Kõrwe Kustas: Kes veel nii rumal peaks olema, kui meie olime?

Kaba Rein: Waadake mehed kes need on, kes teed mööda siia tulewad. (Kõik panewad käed päitese warjaks filmade ette ja wahiwad).

Uru Ann: Neil on ma rahwa riided selgas.

Kes need ometi peaks olema?

Kalmu Jüri: See on ju wana Koidu Toomas oma Toora ja Truutaga.

Kõrwe Kustas: Remad jah! Mis ometi neid ajas siia hulkuma (Reisijad tulewad teiste juurde).

Teine etendus.

Koidu Toomas, Toora, Truuta ja endised.

Leenu: (Jookseb teiste juurest) Minu wanimad ja õde! (langeb kaela).

Toomas: Kõik oma küla inimesed! Kas teil paremad elu korda ei olegi? (Kõik tulewad kötti).

Uru Ann: Oh Jumalukene, mis siit otsima tulite?

Kõrwe Kustas: Kuda elatakse kodumaal?

Leenu: Küll meie oleme õnnetumad? Miks teie koha käest ära andsite?

Otsa Mart: Meie tahame kodumaale tagasi minema hakata.

Kalmu Jüri: Meie oleme hirmsaste petetud.

Toomas: Mis teil on mehed? Leenu, mina ei saa aru, mis ja räägid?

Toora: Leenu, kus Tõnu ja kus on see Lehtmaja, würsti mõisa, mis teie olete ostanud?

Leenu: Lehtmaja, würsti mõisa!

Truuta: Jsa ja ema, ma saan aru, et Tõnu meid hirmsasti on petnud.

Toora: Kus Tõnu on, ma tahan talle anda!

Toomas: (Wõtab mütsi pääst ja wiskab ta maha). Mis olen ma nüüd teinud?

Leenu: Jsa ja ema, mis teil on?

Kalmu Jüri: Toomas, Toomas, mis sull on?

Toomas: Mina olen petetud, Tõnu kirjutas mulle, et teie kõikide käsi peab siin hästi käima. Ta olla mäe seest hulga kulda leidnud ja sellega Lehtmaja, würsti mõisa ostanud. Ta palus kõik endist unustada ja oma juure elama tulla.

Leenu: Oh ja häbemata! Ma ei tea sellest midagi. Minule pole ta sellest hinganudgi.

Dtša Mart: Ja fina rumal uskusi seda?

Toomas: Miks ma ei pidanud uskuma?

Ta saatis mulle sada rubla raha ja käs-
tis mind oma kraami poolehinnaga ära müüa
ehk tuttavatele kinkida, mida ma ka tegin.

Kõrwe Kustas: Kust ta ometi selle
raha on wälja kiskunud? —

Toora: Eks tema olnudgi wana hop-
manni raha waras, nagu kodumaal räägiti.
Oh ja õeluseots! Kus ta nüüd ise on?

Kaba Rein: Sää! onni fees. Juba
ta tulebgi siia poole.

Truuta: (Sseenejes) Oh ja tselm. Minu
käest riisus ta wainupää Juhani.

Toomas: Minul talu koha ja kraami.

Kalmu Jüri: Meid pettis üle ilma
hulkuma. (Tõnu tuleb teiste juurde).

Kolmas etendus.

Tõnu ja endised.

Tõnu: Tere ka äiataat ja ämma eit!
Näe tere! Wainupää Juhani noorik ka siin?
Kas pulmad peetud on? Mis te taga ajate?

Toora: Oh ja wõllas? Kus on nüüd
Lehtmaja würssti mõisa, kuhu sa meid petsid?

Tõnu: (Näitab onni) Waadake sää! Ega
ma pole waletanud? (Toora hakkab nutma) Näe

jula ilm väljas, räästad tilguvad. On ikka fange kaela murdjaid olemas. —

Thomas: Koh, seda ei oleks ma sinust uskunud, Tõnu!

Tõnu: Sina võtšid mind väimeheks ja lubašid koha, ja ajašid mu majast välja. Kas ma seda sinust uskusin? Sa äastašid mind puu äkšega, aga mina tõmbašin find raud äkšega üle (Kändajate poole pöörates) Nüüd võite kolisid koku hakata panema, et kodumaa teed mõikšime jalge olla võtta.

Kändajad: (ühes koos) Ega muud nõu üle ei jää!

Gesriie langeb:

Viies järk.

Endisel küla tänawal seisavad salt noori mehi ja neiusid, endid ringmängule seades. Sõra Andres toimetab oma piibuga.

Esimene etendus.

Mängijad Wainupää Juhan, Triinu ja Sõra Andres.

Juhan: Dodaše natuke aega, kuni tee-käijad mööda lähwad, siis hakkame mängima (Kõik tõstavad käed päikese varjuks otsa ette ja waatavad tulijaid).

Triinu: Need on mustlased.

Andres: Meestel punased särgid selgas, naistel sitfi hilibud ümber; kõikidel komjud kamsjud kaelas; mist on wenelased!

Juhan: (Soeb) Neli mõi wiis wana meest, mõni naiste rahwas ja paar poisikest. Ei tea, kes need ometi peaks olema? Genalt tuleb naisi ja lapsi veel järele.

Üks mängijatest: Need on wenelased, kes maalt müüri tööd otsima lähwad: (Tulijad jõuawad wainule).

Teine etendus.

Kõrwe Kustas, Kalmu Jüri, Otša Mart, Koidu Toomas, Toora Truuta, Uru Ann, Kaalu Atsiga ja endised.

Toomas: (Annab aja roikale suud) Tänu taewale, nüüd oleme jälle kallil kodu maal ja oma rahwa hulgas!

Uru Ann: Nüüd mõime nuttes ju põrmule suud anda, me kodumaa.

Wainupää Juhan: Helde aeg! need on ju meie küla rahwas, kes Saratohwi läksiwad. Triinu, eks sa tunne oma õde ja wanemaid!

Triinu: (Rangeb ema kaela) Oh isa ja ema kui wanaks teie olete läinud!

Sõra Andres: Eks ma ütelnud teile, mehed, ärge minge rusikatega tuult peksuma,

aga kes siis mana Andrese juttu kuulda wöttis.

Juhan: Mis teie tagasi tulete? Küll olete aga teie kõik wanaks läinud, nii et teid enam tundagi wõi.

Kalmu Jüri: Oh kallid naabrid! Oh pojad ja lapsukesed, ärge ilmasgi uskuge, kui teile wõerast maad ja elu kiidetakse?

Otsa Mart: Küll oleme meie walu ja waewa päiwi näinud! Paljud on meie seast surnud, keda ilma Jumala sõnata ja puusärgita maa mulda pandi.

Kõrwe Kustas: Wähe on sääl meie rahwast, kes säält paremat paika on leidnud, kui kodu maal oli.

Uts: (Annele) Ema jalad on wäsinud, (istub) Puhu minu jalgade pääle. Süüa tahaks!

Kaalu: Kõht walutab. Anna süüa:

Triinu: Oh isa ja ema, oleksite ometi kirjutaja saksa juttu uskuma pidanud, kui ta teid palus, et teie rändama ei läheks, poleks teie nii suurt waewa näinud, (Triinule) Sina kihutasid ka oma jagu, et wõõral maal Juhanit kergemini unustada. Eks ta ole jälle siin.

Toora: Oh laps! Seda kõik wäimeespoeg, Tõnu, meile tegi, et meie oma lubamise järele kohta temale ei annud.

Triinu: Kus ta ise nüüd on?

Toora: Tema õelus jäi Wenemaale elama. Tema on wiist hopmanni raha waras, nagu räägiti ja temal on raha küll.

Toomas: Nüüd oleme jälle kodu maal, mis ja kõigist kõlistad.

Truuta: (Näitab salaja Suhani pääle) Tema fiskus selle mehe minu südame kõrwalt ära.

Triinu: Tulge isa ja ema, ma tahan teile raha ja riideid anda, mis teie äramines minu jaoks jätsite, et võite jälle tasefesti elama hakata. Ma olen igamesti kirjutaja jaoksale tänulik, et tema mind teiega ühes minema ei lastnud.

Aru Ann: Kisti ja leeriwennad ja õed, andke Sumala pärast mulle raasuke leiba, et ma oma nälginud lastele võiksin anda.

Kalmu Jüri: Õnnis, kes elu aega kodu maal võib lühendada. Raskest tööd tehjes sõin ma ikka oma teenitud leiba, aga nüüd olen kerjates ennaft toitma pidanud, et kodu maa muldas wiimast aset leida.

Otsa Mart: O, õnnis Laaksi Tõnis, sina hingad juba hauas ja ei teagi misjuguise põlwe meie ära elamine:

Kõrwe Rostas: Kõik meie wara ja termis on footumaks otsas. Meie ei oskanud säälsset tööd, ei kannatanud kuuma päikese

paistet ega öö külma, ja ei olnud säälsse toiduga harjunud. Raha lõppes otsa, siis tulime tagasi. Wenelaste käest saime pisut leiba ja riideid, millega ennast toitsime ja kattsime.

Koidu Toomas: Kääkige sõbrad, laste lastele, kes võõralt maalt õnne lähwad otsima, et nemad niisugust wiletjust endi pääle ei wõta, mis meid hauani on maha murdnud.

Sõra Andres: Tulge kõik minu juurde, ma tahan teile kõhu finnituse kodu maa leiwaft anda. (Kändajad lähwad Sõra Andrese järele!)

Kolmas etendus.

Wainupää Juhon: Paulame wana Lassi Tõnise laulu. (Hakkawad laulma).

Kord ma Peipsi piiril käisin. Matskiwil säääl. Tüki aega mina seisin furnu aia pääl.

Rus on palju inimesi, mullas hingamas. Kalmudel puuristikesi palju seismas jäääl.

Ühe risti pääle nõnda on jäääl kirjutud: Siia on üht Gesti wenda maha maetud.

Tõnis Laks siin omal leidis wiimast woodifest. Wille sisse ennast peitis elu waewa eest.

Gesriie langeb.

Wängimise õiguse ühes ülema trükiwalitsuse lubaga annab Nikolai Erna raamatu kauplus kolme (3) rublase sisse maksu eest.

